

SOMOGYI JELENSÉGEK ÉS ELKÉPZELÉSEK

1998. január 13-án közművelődési tanácskozássra gyűltek össze a szakemberek Kaposváron, hogy azokról, akik a törvényalkotás folyamatát végigkísérhették, első alkalommal halljanak további feladataikkal kapcsolatban. Itt hangzott el Dr. Riez Ferenc referátuma Somogy megyéről.

21 éve annak, hogy az 1976. évi V. törvény a közművelődést szabályozta. Az azóta eltelt több mint két évtized alatt bekövetkezett politikai, társadalmi változások következtében szükségessé vált az új kulturális szaktörvény megalkotása. A megyei fenntartású közművelődési intézmények tekintetében jelentős változtatások következtek be az önkormányzati törvény életbelépésekor. Az önkormányzati törvény szűk mozgásteret szabott többek között a közművelődés területén is a megyei önkormányzatoknak, és ez óhatatlanul kihatott valamennyi általa fenntartott intézmény feladatrendszerére és munkájára egyaránt. Ebből következően újra kellett fogalmaznia Somogy Megye Közgyűlésének is a körzeti közszolgáltatási körbe tartozó megyeközponti közművelődési intézmények feladatait és a feladatmeghatározás után szinte valamennyi intézményünk esetében sor került a strukturális átalakításra is.

Nem kérdőjelezte meg az első ciklusban közgyűlésünk - de gondolom, hogy a legtöbb megyében is így történt - a levéltár, a megyei múzeum és a könyvtár fenntartási kötelezettségét, veszélybe került viszont a Somogy Megyei Művelődési Központ, úgy is mint intézmény és úgy is mint közszolgáltatási feladatokat ellátó módszertani központ.

A közgyűlés elrendelése alapján a közművelődési bizottság elvégezte az intézmények átvilágítását és javaslatot tett az általuk szükségesnek ítélt változtatásokra.

Az első ciklus elején átalakult a megyei múzeumi hálózat, önálló gyűjtőköri múzeumi egységek, helytörténeti gyűjtemények, kiállítóhelyek és tájházak kerültek a településekhez, az épületek tulajdonjogát és a vagyontörvény adta keretek között a gyűjtemények tulajdonjogát is átadtuk. Ez a döntésünk az előkészítés stádiumában, sőt a döntés meghozatala után is nagy ellenállást váltott ki szakmai körökben, napjainkra azonban azt mondhatjuk, hogy az 1980-as években az extenzív fejlesztés következtében mind egységei számát, mint pedig létszámát tekintve felduzzasztott múzeumi hálózat letisztult. A települési önkormányzathoz került egységek folyamatos működtetéséről az önkormányzatok gondoskodnak. Egy-két kivételtől eltekintve, összességében megállapíthatjuk, hogy nem ártott ez a határozat a múzeumi hálózatnak. A megyei önkormányzat saját fenntartásában maradt múzeumi egységek felújítására így nagyobb összeget tudott fordítani, régi kötelezettségünknek eleget téve a Rippl-Rónai villa teljes körű felújítását elvégeztük. A megyei múzeum épületének rekonstrukciójához központi forrásból támogatásban részesültünk, amelynek segítségével a legszükségesebb állagmegővéseket elvégezhetjük. Bizunk abban, hogy az államalapítás 1000 éves évfordulójára a megújult intézmény fogadhatja a látogatókat.

A könyvtári szakma kezdeményezésének alapján a megyei könyvtár és a városi könyvtárhálózat, valamint a volt szakszervezeti könyvtárak integrációja is megtörtént. Egy olyan egységes ellátórendszert hoztunk létre Kaposvár Megyei Jogú Várossal közösen, amelynek eredményeként gazdaságosabban üzemeltet-

hető a korábban két igazgatósággal működő könyvtári szervezet. Az előkészületek kapcsán voltak ugyan szakmai vitáink, de beszámolhatunk arról, hogy sikerült a szakmai elképzeléseket mindkét közgyűléssel végül is elfogadtatnunk, és 50-50%-os finanszírozással biztosítjuk a működési költségeket. A létrehozott intézményirányító társulás segítségével egy jól működő, egy igazgatóság alá vont közkönyvtári rendszer alakult ki. Elismerés volt magának a rendszernek és a két önkormányzatnak is, hogy az elmúlt évben a két közgyűlés elnyerte a könyvtárpártoló önkormányzat címet.

Elsősorban Somogy Megye Közgyűlése tartott attól, hogy az összevonás következtében a korábban jól működő könyvtári hálózat csorbát szenved. Szerencsére - és ezt a szakma az előkészítések kapcsán is jól tudta - nem ez történt. A megyei könyvtár vezetése társulási formában segítséget nyújt a települési könyvtárak könyvvállományának gyarapításához az önkormányzatokkal kötött társulási megállapodás szerint. Továbbra is rendszeresek a szakmai továbbképzések, megbeszélések és a módszertani csoport élő munkakapcsolatot tart a települések könyvtárosaival. S hogy erre milyen nagy szükség van, bizonyítja, hogy a falvakban már alig található főállású könyvtáros, részmunkaidős vagy tiszteletdíjas könyvtárosok végzik ezt a nem kis felelősséggel járó munkát.

A számadatok létszám tekintetében riasztóak, a megye falvaiban összességében 6 főállású könyvtárost alkalmaznak. Nem véletlen tehát, hogy az önkormányzatok a könyvbeszerzési társulási megállapodásban rejlő lehetőséget felismerve egyre többen igénylik a könyvtárunktól ezt a szakmai segítséget és csatlakoznak az ellátórendszerhez.

A korábban meglévő könyvtárhálózat módszertani szerepkörét megőrizte tehát az integráció után is a megyei és városi könyvtár. Úgy gondolom a könyvtár fontosságát nem kell hangsúlyozni, hiszen mindannyian tudjuk, hogy a családok többségének egyre kevesebb lehetősége van arra, hogy saját könyvtárát gyarapítsa, így a könyvtár használók, látogatók száma növekszik és növekedni fog. Ezért is fontos, hogy ez a terület szervezeten működjön, ezért van rendkívül nagy jelentősége az önkormányzatok és a megyei könyvtár között létrejött megállapodás szerint működő ellátórendszernek.

A megyei és városi könyvtár az információs rendszerét bővítette. Az internethez való csatlakozás megteremtésével a központi könyvtárban az olvasók szinte valamennyi információhoz hozzáférhetnek. A jövő nagy kérdése, hogy a könyvtár tud-c kapcsolati pont lenni a kisebb könyvtárak számára. Az információs társadalom fejlődése komoly szakmai kihívás, és nagy anyagi terhet ró a könyvtárakra. Az ebben rejlő lehetőségekről nem szabad lemondani. A megyei koncepció egyik sarokpontjaként javasoljuk az információs rendszer kiépítését, illetve továbbfejlesztését.

A Somogy Megyei Művelődési Központ legitimitását hosszas viták után elismerte az első ciklusban Somogy Megye Közgyűlése. Az átvilágítást végző bizottság az indoklásban fő érvként hangsúlyozta, hogy a művelődési központ a korábbi intézményrendszer hierarchiájában olyan alapfeladatokat látott el, amelyek több évtizedes gondozása nélkül most Somogy megye szintencenebb, szegényebb - és bátran kimondhatjuk - műveletlenebb lenne. Ilyen általa gondozott területek az amatőr művészeti mozgalmak, a hagyományörzés, a helytörténet és a honismereti mozgalom, az alkotóművészet és az előadóművészet számos ágazata, gyermek- és ifjúsági korosztályokon belüli tehetségkutatás,

tehetséggondozás. Ide kell sorolni a közművelődés területén dolgozókat, az amatőr művészeti szakvezetők képzését és továbbképzését.

A Somogy Megyei Művelődési Központ több évtizedes eredményei teszik ma lehetővé, hogy rájuk önszerveződésű, öngazgatású szervezetek épültek. Bebizonyosodott, hogy ott jöttek létre az első működőképes egyesületek, ahol korábban jól működő közösségek dolgoztak. Ezeknek az együtteseknek, köröknek az eredményeiben viszont kitapinthatóan jelen van a Somogy Megyei Művelődési Központ eddigi munkája is. Sok esetben ezek továbbfejlesztésének egyetlen záloga a megyei módszertani központ. Különösen fontos mindez Somogy megyében, a települések szerkezete, az önkormányzatok száma és a szakembergárda alakulása miatt, amikre a későbbiekben kitérek.

Az önkormányzati törvény módosítása kötelező feladatául írta elő a megyei önkormányzatoknak a közművelődési, tanácsadó, szolgáltató feladatok ellátását. A módosítás után ismételtén áttekintettük az intézmény feladatkörét és ennek alapján hagytuk jóvá az új szervezeti formát és feladatrendszerét.

Az intézmény, építve a megye sajátosságaira, a több évtizedes múltja és bevált módszerekre, tulajdonképpen, ha szűkítve is, továbbra is betölti módszertani feladatkörét. Továbbra is egyik fő feladata a Somogyban nagy hagyományú amatőr művészeti tevékenység gondozása, megyei, regionális és országos nagy rendezvények szervezése illetve az ezeken való megjelenés biztosítása. Felmérték és közreadták a működő amatőr együttesek, egyéni alkotók, szakértők címlistáját, a kérhető műsorok és szolgáltatások jegyzékét, segítve ezzel az intézmények és az önkormányzatok eligazodását. Hasonlóan a megyei és városi könyvtárhoz, gyarapszik azoknak az önkormányzatoknak és intézményeknek a száma, akik rendszeres partnerei a megyei művelődési központnak.

Ha összefoglalnánk és kulcsmondatokban próbálnánk meghatározni az intézmény jelenleg végzett tevékenységét, akkor ezt az alábbiak szerint foglalhatnám össze: Közösség és szakmafejlesztő tevékenységet folytat, koordinációs tevékenységet lát el és szakmai szolgáltatást biztosít.

Az önkormányzati törvény, amint arról a fentiekben már szóltam, közművelődési tanácsadó szolgáltató tevékenység végzését írja elő. Arra gondoltunk, amikor a módosítást kézbe vettük, hogy a már jogilag is elismert intézmény költségvetésében a feltételrendszer biztosításában talán pozitív irányú elmozdulás következhet be. Sajnos nem ez történt, mivel a megyék részére anyagi forrást többetként nem biztosítottak, így a második ciklusban rákényszerültünk racionalizálási intézkedések végrehajtására. Ez elsősorban a megyei művelődési központot érintette, a csökkentett költségvetés miatt jelentős létszámcsökkenést kényszerült az intézmény végrehajtani.

Ennyit jelzésszerűen az intézmények helyzetéről, s most nézzük röviden Somogy megyét, ahol a megyeközponti közművelődési intézmények végzik nem könnyű feladataikat, és ahol majd az új törvényből következő feladatok végrehajtásához kell segítséget nyújtaniuk.

Somogy területét tekintve, Magyarország ötödik legnagyobb megyéje, 6036 négyzetkilométer, lakossága 338.000 fő, itt él az ország lakónépességének 3,3%-a. Népsűrűsége a legkisebb az országban, 57/fő négyzetkilométer. A megye székhelye a 72.000 lakosú megyei jogú város, Kaposvár. A településhálózat aprófalvas, a községek 75,4%-ának ezernél alacsonyabb a lélekszáma. Ezekben a községekben él a megye népességének 23,3%-a. A megyének jelenleg 232 községe és 12 városa van, a 12 városban él a megye lakosságának 47,6%-a. A Somogy Megyei Közgyűlésen kívül 242 települési és 24 kisebbségi önkormányzat, 92 polgármesteri hivatal és 55 körjegyzőség működik.

A megyeközponti közművelődési intézményeket is fenntartó közgyűlésünk - programja szerint - fontosnak tartja a megye lakosságának, településeinek és kis térségeinek, valamint a megye általános érdekeinek a megjelenítését és képviselését. A testület kötelező és önként vállalt feladatainak ellátása során tiszteletben tartja a települések, a település-csoportok és térségek önállóságát.

A megye polgárai és az itt működő szervezetek életfeltétel-lehetőségi szempontjából a megyei önkormányzat fontos szerepet tölt be. Kiterjedt intézményhálózata és az általa, vagy a közreműködésével megvalósult beruházások, felújítások révén a megye egyik legnagyobb foglalkoztatója, illetve megrendelője.

Somogy Megye Közgyűlése a szolgáltató megye szerepet foglalmazta meg filozófiaként. Ennek megfelelően határozta meg a szolgáltató kör sajátosságait és a korábban kialakult és jól működő tevékenységi területeket, alakította át az intézményi struktúrát és hozta létre és működteti az új szervezeti formákat és kereteket.

A Somogy Megyei Önkormányzat kulturális élettel kapcsolatos mozgásterét és feladatait a megye történelmi múltja, társadalmi, gazdasági adottságai és az évtizedek során kialakult intézményrendszer, s az ehhez kapcsolódó szellemi élet és a megyében működő önkormányzatok között kialakult munkamegosztás határozza meg.

A megyei önkormányzat az általa fenntartott közgyűjtemények, a közművelődési szakmai szolgáltatás és tanácsadás, a különböző közművelődési programok támogatása, mint az önkormányzati törvényből fakadó kötelező feladatok ellátása, a művészeti és tudományos életben vállalt koordináló, támogató, mecénási szerep, s a könyv és folyóirat kiadási tevékenysége révén tud és törekszik részt vállalni a kulturális élet formálásából, a térségbe áramló idegenforgalom programjainak gazdagításából, a kulturális „területfejlesztés” megyei feladataiból.

A közművelődés fejlesztési irányainak kidolgozásánál a közművelődést illetően is figyelembe kell venni Somogy megye területfejlesztési koncepcióját és az új közművelődési törvény megyék számára előírt kötelezően ellátandó feladatait. Ennek érdekében - a távlati koncepció megfogalmazását célzandó - rendelkezni kell a megye településeinek „kulturális térképével”. Somogy Megye Közgyűlése mindezekre tekintettel májusi ülésén tárgyalja meg Somogy megye távlati közművelődési koncepcióját. A Somogy Megyei Művelődési Központ a pontos helyzet ismerete érdekében felméréseket megkezdte. Ezek összesítése után rendelkezünk azokkal a jelen helyzetet rögzítő közművelődési információkkal, dokumentációkkal, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a megye humán fejlesztési stratégiáját elkészíthessük, és a közművelődési törvény szellemében segítséget adhassunk a települési önkormányzatoknak feladataik ellátásához.

Ilyen társadalmi környezetben a fentiekben vázolt feltételekkel, intézményi háttérrel rendelkezik Somogy megye.

Úgy gondolom, hogy a törvény végrehajtásához az alapokat a megyékben dolgozó közművelődési szakemberek lerakták: a kulturális hagyományok ápolásában, a közösségi együttlét lehetőségének biztosításában, az értékörzésben és értékteremtésben egyaránt. Ezek az alapok stabilak, de a további építkezés akkor folytatható, ha biztosítani lehet hozzá a szükséges anyagi forrásokat is.

A törvényalkotás nem kis feladat. Hatványozottan érvényes ez a közművelődési törvényre, amelynek át kell fognia a muzeális tárgyi örökség védelmétől a mindennapok kultúrájáig bezárólag a közművelődés fogalomkörébe tartozó minden területet.

Reméljük és bízunk abban, hogy az ügy fontosságára való tekintettel kellő anyagi támogatásban részesül ez a terület és elérhetünk oda, hogy a kultúra nemcsak szólamokban fontos, hanem mellérendelődik az anyagi feltételrendszer is.